

DOKUMENTTITEHTÄVIÄ

Alla on erilaisia dokumentteja valistusfilosofien ajatuksista.

1. Listaa niiden perusteella asioita, joita valistusfilosofit
 - a) kannattivat
 - b) vastustivat.
2. Valistusfilosofiasta annetaan usein ihanteellinen kuva. Mitkä dokumenteissa esille tulevat asiat rikkovat tätä kuvaa?

Mitä valistus oli?

Ranskan kuningas on Euroopan mahtavin ruhtinas. Hänellä ei tosin ole kultakaivoksia niin kuin hänen naapurillaan Espanjan kuninkaalla, mutta hän on tätä rikkaampi, koska hän käyttää rikkautensa lähteenä alamaistensa turhamaisuutta, joka on ehtymättömämpi kuin mikään kaivos. Hänen on nähty ryhtyvän suuriin sotiin tai kestävän niitä omistamatta muita rahansaantikeinoja kuin myytävät arvonimet – Muutoin on tämä kuningas suuri taikuri: hän osaa pitää vallassaan alamaistensa järjenkin ja saa heidät ajattelemaan niin kuin tahtoo.

Montesquieu

Mitä minä puhun ruhtinaasta, ei saa sinua hämmästyttää: taälläpäin on toinenkin vielä taitavampi taikuri kuin hän, taikuri, joka hallitsee samalla tavalla hänen sieluaan kuin hän itse hallitsee muiden sielua. Tätä velhoa nimitetään paaviksi. Väliin hän saa kuninkaan uskomaan, että kolme on samaa kuin yksi, väliin, ettei leipä, jota syödään, olekaan leipää, tai ettei viini, jota juodaan, olekaan viiniä, sekä tuhansia muita samankaltaisia asioita. – Paavi on kristittyjen päämies. Hän on vanha epäjumala, jolle suitsutetaan tottumuksesta. – Hän sanoo olevansa erään ensimmäisiin kristittyihin kuuluneen miehen, pyhän Pietarin, perillinen, ja hänen perintönsä onkin varmaan hyvin suuri, koska hänellä on suunnattomia aarteita ja melkoinen maa hallittavanaan.

Montesquieu

Koska ihminen on heikko ja hänellä on taipumus vallantavoitteluun, on ehkä liian suuri kiusaus, jos samoilla ihmisillä on sekä valta tehdä lakeja että myös valta niiden toimeenpanoon. – He voisivat sekä tehdessään että pannessaan toimeen lakeja sovittaa ne omaan yksityiseen etuunsa, jolloin heidän pyrkimyksensä muodostuisivat muun yhteisön pyrkimyksistä erillisiksi, mikä on vastoin yhteiskunnan ja hallinnon tarkoitusta.

Locke

Siellä toimii monia lahkoja ja niiden suuri määrä on etu: jos Englannissa olisi ollut vain yksi uskonto, olisi jouduttu pelkäämään hirmuvaltaa, jos niitä olisi ollut kaksi, uskontokunnat olisivat katkaisseet kurkun toisiltaan, nyt englantilaisilla on niitä kolmekymmentä, ja he elävät yhdessä rauhan ja onnen vallitessa.

Locke

Maalla, jossa ihminen kasvaa, on suuri merkitys; vain leudossa ilmastossa hän voi kehittää kaikkia laadullisia ominaisuuksiaan, joita hän omistaa. Äärimmäisen ilmastoinen haitta on ilmiselvä – – Myös näyttää olevan niin, että aivojen ominaisuus erilaisten äärimmäisyyslämpötilojen oloissa on vähemmän täydellinen. Eivät neekerit eivätkä lappalaiset saavuta eurooppalaisten älykkyyttä.

Rousseau

Vaikka sanoinkin edellä, että kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia, ei voida ajatella minun tarkoittaneen kaikkia tasa-arvon lajeja. Ikä ja hyve voivat antaa ihmiselle oikeutetun etusijan. Tehtävien ja ansioiden ylemmyys saattaa sijoittaa jotkin ihmiset tavallisen tason yläpuolelle. Syntyperä voi velvoittaa joitakin ja sopimussuhteet tai edunsaanti taas toisia osoittamaan kunnioitustaan niille, joille luonto, kiitollisuus tai muut syyt sen kulloinkin osoittavat.

Locke

Vaikka miehen ja vaimon huolena on sama tehtävä, heillä on erilaiset ymmärrykset ja väistämättä toisinaan myös erilaiset tahdot. Jonkun on siksi välttämättä tehtävä lopulliset ratkaisut eli jollain on oltava määräysvalta. Tämä osa lankeaa luonnostaan miehelle kykenevämpänä ja vahvempana.

Locke